

Guiding public opinion in the Holy Quran; Studying the story of Prophet Moses (pbuh) and the Israelites

(Received: 2024-06-21 Acceptance: 2024-09-19)

Amir Hussain Ibrahim Yazdi¹ ; Sajad ImaniPour²

Abstract

The importance of guiding public opinion is felt more in the current era, when the majority of governments in the world are based on people's votes and republicanism. In the Islamic government, which is a government based on religious democracy, this issue has a significant place. Considering this important need and taking into account the most authentic source of Islamic knowledge, namely the Holy Quran, in this research we are looking for an answer to the question, "What is the way of guiding public opinion in the Holy Quran?" For this purpose, the verses referring to the story of Prophet Moses (pbuh) and his preaching and invitation to the people of Bani Israel have been used. These honorable verses have been subjected to qualitative theme analysis using the theme network approach. The result is that God, in the Holy Qur'an, with 4 ways of expressing the characteristics of false popular movement, explaining the characteristics of popular movement in the path of truth, explaining the greatness and power of God, and explaining the characteristics of the path of truth and falsehood, the people of Bani Israel by Prophet Moses (pbuh) has guided.

Keywords: Public Opinion, Holy Quran, Children of Israel, Guidance, Explanation Jihad.

مطالعات
دوره سوم
شماره اول
پیاپی: ۵
بهار و تابستان
۱۴۰۳

1. Ph.D Student in Political Science, Faculty of Islamic Studies and Political Sciences, Imam Sadiq University, Tehran, Iran. e.yazdi91@gmail.com

2. Ph.D Student in Culture & Communication, Faculty of Art, Media and Cyberspace, Imam Hussain University, Tehran, Iran (Corresponding author). Sajad.ImaniPour@ihu.ac.ir

هدایت افکار عمومی در قرآن کریم؛ مورد مطالعه داستان حضرت موسی (ع) و بنی اسرائیل

(تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۴/۰۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۶/۲۹)

امیرحسین ابراهیم یزدی^۱

سجاد ایمانی پور^۲

چکیده

اهمیت هدایت افکار عمومی در دوران حاضر که اکثریت نوع حکومت‌ها را در جهان حکومت‌های مبتنی بر رأی مردم و جمهوری خواهی تشکیل داده‌اند، بیشتر احساس می‌شود. در حکومت اسلامی که حکومتی بر پایه مردم‌سالاری دینی است نیز این موضوع جایگاه قابل توجهی دارد. با نظر به این نیاز مهم و با توجه به اصیل‌ترین منبع معارف اسلامی یعنی قرآن کریم، در این پژوهش به دنبال پاسخ این پرسش هستیم که «شیوه هدایت افکار عمومی در قرآن کریم چگونه است؟» برای این منظور از آیات ناظر به داستان حضرت موسی (ع) و تبلیغ و دعوت ایشان از قوم بنی اسرائیل استفاده شده است. این آیات شریفه با استفاده از رویکرد شبکه مضامین، مورد تحلیل مضمون کیفی قرار گرفته‌اند. نتیجه آن که خداوند در قرآن کریم با ۴ روش بیان ویژگی‌های جریان مردمی باطل، تبیین ویژگی‌های جریان مردمی در مسیر حق، تبیین عظمت و قدرت الهی و تبیین ویژگی‌های مسیر حق و باطل، قوم بنی اسرائیل را توسط موسی (ع) هدایت کرده است.

کلید واژگان: افکار عمومی، قرآن کریم، بنی اسرائیل، هدایت، جهاد تبیین

۱. دانشجوی دکتری علوم سیاسی، دانشکده معارف اسلامی و علوم سیاسی، دانشگاه امام صادق (ع)،

تهران، ایران. e.yazdi91@gmail.com

۲. دانشجوی دکتری فرهنگ و ارتباطات، دانشکده هنر، رسانه و فضای مجازی شهید آوینی (ره)،

دانشگاه جامع امام حسین (ع)، تهران، ایران (نویسنده مسئول). Sajad.ImaniPour@ihu.ac.ir

مقدمه و بیان مسأله

هدایت افکارعمومی امروزه یکی از مهم‌ترین حوزه‌ها در اداره جامعه و مباحث سیاستگذاری است. تبعیت و همراهی مردم با دولت‌ها از دیرباز دغدغه اندیشمندان علم سیاست و سیاست‌مداران بوده است. حتی مستبدترین حکومت‌ها نیز تلاش دارند با اقناع و هدایت افکارعمومی به حکومت خود مشروعیت بخشیده و اعمال قدرت کنند. از این رو بسیاری افکار عمومی را قدرت پنهانی دانسته‌اند. هرچند اهمیت توجه به افکارعمومی عمری به درازای عمر حکمرانی دارد، با این حال تلقی از افکارعمومی و به تبع آن درک شیوه‌های هدایت آن دستخوش تغییرات مختلفی شده است.

توجه به افکارعمومی در دولت‌های امروزی به دلیل پررنگ شدن نقش آن بیش از گذشته شده است، البته باید اذعان کرد اهمیت افکارعمومی در دولت‌های دینی به دلیل هدف هدایت‌محور آن بیش از سایر دولت‌هاست. به دلیل آنکه دولت‌های دارای نگرش‌های دینی هدف اصلی خود را هدایت جامعه به سوی سعادت می‌دانند، همین امر سبب می‌شود که همراهی مردم با ایشان بسیار مهم تلقی شود که در غیر این صورت تحقق سعادت برای آن جامعه ممکن نخواهد بود. حتی دولت نبی مکرم اسلام (ص) به عنوان اولین دولت اسلامی نیز به مدیریت افکارعمومی نیاز داشته است.

در قرآن کریم نیز به این مطلب توجه شده است. در ابتدا می‌توان کلیت قرآن کریم را وسیله هدایت افکارعمومی دانست. در جزئیات و بخش‌های مختلف این کتاب آسمانی می‌توان این مسئله را مشاهده کرد. بیان داستان‌های اقوام و پیامبران پیشین، اتفاقات آن‌ها و بیان بسیاری مسائل دیگر را می‌توان در این چارچوب در قرآن کریم درک کرد.

در این پژوهش هدف آن است که با استفاده از آیات مربوط به داستان قوم بنی اسرائیل و حضرت موسی (ع) روش‌های هدایت افکارعمومی توسط قرآن کریم به دست آید. در این راستا با استفاده از نرم افزار جامع التفاسیر نور به مطالعه ترجمه و تفسیر المیزان مربوط به آیات این داستان پرداخته شده است. آیات مربوط، به تعداد حدود ۳۲۰ آیه رسیدند که از میان آن‌ها آیات مرتبط با افکارعمومی مورد تحلیل مضمون قرار گرفته‌اند.

پیشینه پژوهش

پژوهش‌های پیشینی در مورد قوم بنی اسرائیل عمدتاً رویکردهای متفاوتی از این پژوهش داشته‌اند که به اختصار به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود:

عنوان پژوهش	نام پژوهشگر(ان)	نام نشریه و تاریخ نشر	تفاوت با پژوهش حاضر
بررسی جنگ شناختی و جهاد تبیین در گزارش قرآنی داستان حضرت موسی علیه السلام و دلالت‌های آن در عصر حاضر	جواد رقوی	نشریه آرایه‌های ادبی قرآن ۱۴۰۲	این پژوهش بیشتر بر جنگ روانی میان فرعون به عنوان جبهه باطل و حضرت موسی به عنوان جبهه حق و راهبردهای مورد استفاده آن‌ها پرداخته است و لذا از حیث موضوعی دارای تفاوت است.
تحلیل عملکرد حضرت هارون علیه السلام در مقابله با گوساله پرستی بنی اسرائیل در قرآن	حمید نادری قهفرخی غلامعلی عزیزی کیا	نشریه قرآن شناخت ۱۳۹۴	رویکرد و ادبیات نظری پژوهش، ارتباط چندانی با افکار عمومی ندارد.
تبیین الگوی رهبری قوم بنی اسرائیل به دست حضرت موسی (ع)؛ پژوهشی قرآنی	مصباح‌الهدی باقری کنی محمدرضا کاظمی نجف‌آبادی	نشریه اندیشه مدیریت راهبردی ۱۳۹۲	این پژوهش بر الگوی رهبری در قوم بنی اسرائیل متمرکز بوده و به طور خاص به افکار عمومی نپرداخته است همچنین از حیث روشی نیز از روش تحقیق موضوعی در قرآن کریم بهره برده است که با روش پژوهش حاضر متفاوت است.
مواجهه با بحران امنیت-اجتماعی در سنت حضرت موسی (ع) از منظر قرآن کریم	رضا قزی	نشریه مدیریت در اسلام ۱۳۹۶	این پژوهش متمرکز بر بحران‌های اجتماعی و نوع مواجهه و مدیریت آن توسط حضرت موسی بوده است که گرچه با افکار عمومی مرتبط است اما به این حوزه ورود تخصصی نکرده است.

جدول شماره ۱: پیشینه پژوهش

روش شناسی

روش مورد استفاده برای جمع آوری داده‌ها در این پژوهش روش کتابخانه‌ای و اسنادی و روش نمونه‌گیری نیز هدفمند و متناسب با موضوع افکار عمومی بوده است. در شیوه نمونه‌گیری هدفمند، نمونه‌ها با کمک حساسیت نظری پژوهشگر و اطلاعات او و متناسب با موضوع پژوهش انتخاب می‌شوند. (ازکیا و همکاران،

۱۳۹۶: ۲۳۹-۲۴۰)

اما در مورد روش تحلیل داده‌ها، روش تحلیل مضمون با رویکرد شبکه مضامین (آتراید-استرلینگ) مورد نظر بوده است. تحلیل مضمون، روشی برای شناخت، تحلیل و گزارش الگوهای موجود در داده‌های کیفی است. این روش، فرایندی برای تحلیل داده‌های متنی است و داده‌های پراکنده و متنوع را به داده‌هایی غنی و تفصیلی تبدیل می‌کند.

شبکه مضامین به عنوان یک رویکرد کاربردی و مناسب در تحلیل مضمون توسط آتراید-استرلینگ توسعه داده شده است. آنچه شبکه مضامین عرضه می‌کند نقش‌های شبیه تارنما به مثابه اصل سازمان‌دهنده و روش نمایش است. شبکه مضامین، بر اساس روندی مشخص، مضامین پایه (کدها و نکات کلیدی متن)، مضامین سازمان‌دهنده (مضامین به دست‌آمده از ترکیب و تلخیص مضامین پایه) و مضامین فراگیر (مضامین عالی دربرگیرنده اصول حاکم بر متن به مثابه کل) را نظام‌مند می‌کند. سپس این مضامین به صورت نقشه‌های شبکه تارنما، رسم و مضامین برجسته هر یک از این سه سطح همراه با روابط میان آنها نشان داده می‌شود. وقتی یک شبکه مضمونی ساخته شد می‌توان از آن به مثابه ابزاری تصویری برای تفسیر متن استفاده کرد تا نتایج حاصل از متن و خود متن برای محقق و برای خوانندگان تحقیق، روشن و فهمیدنی شود. (شیخ‌زاده و بنی‌اسد، ۱۳۹۰: ۱۷۰)

مفهوم شناسی

الف) افکار عمومی

این مفهوم دارای سابقه‌ای طولانی است. به نحوی که به اعتقاد نیومن اولین کسی که این مفهوم را به کار برده روسو بوده است. (بیابان‌نورد و اسماعیلی‌اردکانی، ۱۳۹۰: ۴) و برخی نیز معتقدند پیدایش افکار عمومی اولین بار توسط گابریل تارد در کتاب «افکار و توده» مورد بحث قرار گرفته است. (بیانی، ۱۳۹۷: ۵۶۳۱) در اصل استفاده از آن در ادبیات علوم سیاسی را می‌توان از زمان تشکیل دولت‌های امروزی که مبتنی بر جمهوریت هستند دانست. لازار معتقد است که افکار عمومی در اواخر قرن ۱۸ به عنوان یک نیروی سیاسی مورد توجه قرار گرفت. (لازار، ۱۳۸۰: ۳۸) افکار عمومی را می‌توان نیروی نهان و آشکاری دانست که از ترکیب اندیشه‌ها و احساس‌ها و برداشت‌های فردی به وجود آمده و ترکیبی است که وزن آن با میزان تاثیرات و قدرت تهاجم عقاید تشکیل‌دهنده آن متفاوت است. (کیا و سعیدی، ۱۳۸۳: ۲۰) در مکتب شیکاگو افکار عمومی را حاصل تضارب و تقابل آرا

می‌دانند و از تقسیم آن به تک‌تک افراد جامعه خودداری می‌کنند. این نکته به معنای برساخته پنداشتن افکار عمومی است. (افتخاری و کاظمی، ۱۳۹۶: ۱۳)

(ب) هدایت:

لغت هدایت از ریشه «هدی» است. این کلمه در لغت به معنای سکون، آرامش و سکونت گزیدن می‌باشد. (فراهیدی، ۱۴۰۹ ق: ۷۹) هدایت در اصطلاح عبارتست از نشان دادن هدف و راهنمایی افراد و در برخی موارد مقصود از هدایت، پایداری و استوار ماندن در مسیر و راه است. بنابراین هدایت، شناختن درست و صحیح هدف، انتخاب راه و طریق صحیح برای رسیدن به هدف و پایداری در مسیر است و هدایت در عام‌ترین معنای خود شامل همه مخلوقات خداوند می‌شود. (طباطبایی، ۱۳۷۴: ۵۶)

با توجه به تعریف مفاهیم افکار عمومی و هدایت، برای جمع‌بندی و کسب تعریف مختار می‌توان به تعریف گودرزی از هدایت افکار عمومی اشاره کرد: «ارشاد و راه نمودن باورها و اعتقادات اکثریت افراد جامعه هدف به گونه‌ای که در فضای عمومی جامعه فراگیر شود.» (گودرزی و همکاران، ۱۴۰۰: ۷) این تعریف به هدف این پژوهش نزدیک است و آن را به عنوان تعریف مختار در نظر می‌گیریم.

ج) جهاد تبیین:

جهاد از ریشه جهد است که در مفردات برای آن معانی طاقت، مشقت و توانایی بیان شده است. (الراغب الاصفهانی: ۱۰۵) در نتیجه می‌توان جهاد را به معنای به کار بردن نهایت توان دانست. تبیین نیز به معنای آشکار و واضح شدن حقایق است که با روشن کردن خطوط قرمز، مبانی و اصول، امکان تمییز حق از باطل را فراهم می‌آورد. (عطارزاده، ۱۳۹۹: ۹۳)

مفهوم جهاد تبیین که در سال‌های اخیر مورد توجه رهبری نیز بوده است، از منظر ایشان به معنای روشن‌گری و بیان حقایق است که به منظور پیشگیری از تحریف‌ها و کج‌فهمی‌ها نسبت به معارف دینی و اصول اسلامی انجام می‌گیرد. (رقوی، ۱۴۰۲: ۹۵)

یافته‌های پژوهش

هدایت افکار عمومی در آیات مربوط به حضرت موسی (ع) و قوم بنی اسرائیل در این قسمت به آیات مرتبط با قوم بنی اسرائیل و حضرت موسی (ع) و مضامین پایه مستخرج از این آیات پرداخته شده است. از میان ۳۲ آیه مرتبط با بنی

اسرائیل، آیات زیر دارای اشارات هدایت افکار عمومی بوده است. برای آنکه برداشت درستی از آیات زیر انجام پذیرد، علاوه بر مطالعه معانی آیات، تفسیر آیات نیز از تفسیر المیزان علامه طباطبایی مورد مطالعه قرار گرفته است.

ردیف	آیه	ترجمه	مضمون پایه
۱	وَإِذْ نَجَّيْنَاكَ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكَ سُوءَ الْعَذَابِ يُدَبِّحُونَ أَبْنَاءَكَ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكَ وَفِي ذَلِكُمْ بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكَ عَظِيمٌ (بقره ۴۹)	و چون از فرعونیان نجاتان دادیم که بدترین شکنجه‌ها را بشما میدادند و آن این بود که پسرانتان را سر می‌بریدند و زنانتان را زنده نگه میداشتند و در این کارها بلائی بزرگ از پروردگار شما بود (۴۹)	- بیان مشکلات و مصایب مردم در آن دوران
۲	وَ إِذْ فَرَقْنَا بَيْنَ الْبَحْرِ وَ فَأَنْجَيْنَاكُمْ وَ أَعْرَفْنَا آلَ فِرْعَوْنَ وَ أَنْتُمْ تَنْظُرُونَ (بقره ۵۰)	و چون دریا را برای شما بشکافتیم و نجاتان دادیم و فرعونیان را در جلو چشم شما غرق کردیم (۵۰)	- نجات مردم توسط خداوند از دست فرعون - نمایش قدرت الهی برای امید به مردم
۳	وَ إِذْ وَاعَدْنَا مُوسَىٰ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ وَ أَنْتُمْ ظَالِمُونَ (بقره ۵۱)	و چون با موسی چهل شب وعده کردیم، و پس از او گوساله پرستیدید و ستمکار بودید (۵۱)	- بیان اقدامات اشتباه مردم
۴	ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (بقره ۵۲)	آن گاه از شما درگذشتیم شاید سیاسی بدارید (۵۲)	- بازخوانی عنایت خداوند به مردم
۵	وَ إِذْ آتَيْنَا مُوسَىٰ الْكِتَابَ وَ الْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ (بقره ۵۳)	و آن کتاب و فرمان بموسی دادیم شاید هدایت یابید (۵۳)	- بازخوانی عنایت خداوند به مردم
۶	وَ إِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجْلَ فَتُوبُوا إِلَىٰ بَارِئِكُمْ فَاقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ عِنْدَ بَارِئِكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ (۵۴ بقره)	و موسی بقوم خود گفت: ای قوم شما با گوساله پرستی بخود ستم کردید، پس بسوی خالق خود بازآئید و یکدیگر را بکشید که این نزد خالقتان برای شما بهتر است پس خدا بر شما ببخشید که او بخشنده و رحیم است (۵۴)	- بیان اقدامات اشتباه مردم - بیان ویژگی‌های بنی اسرائیل به عنوان مردم هدف
۷	وَ إِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ تَرَىٰ اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذْنَاكُمُ الضَّاعِقَةَ وَ أَنْتُمْ تَنْظُرُونَ (۵۵ بقره)	و چون گفتید: ای موسی ترا باور نکنیم تا خدا را آشکار ببینیم در نتیجه صاعقه شما را بگرفت در حالی که خود تماشا می‌کردید (۵۵)	- بیان اقدامات اشتباه مردم - نمایش قدرت الهی

ردیف	آیه	ترجمه	مضمون پایه
۸	ثُمَّ بَعَثْنَاكَ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (۵۶) وَ ظَلَلْنَا عَلَيْكَ الْغَمَامَ وَ أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْمَنَّ وَ السَّلْوَى كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَ مَا ظَلَمْنَا وَ لَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ (بقره ۵۷)	آن گاه شما را از پس مرگتان زنده کردیم شاید سیاسی بدارید (۵۶) و ابر را سایمان شما کردیم و ترنجبین و مرغ بریان برای شما فرستادیم و گفتیم از چیزهای پاکیزه که روزیتان کرده ایم بخورید، و این نیاکان شما بما ستم نکردند بلکه بخودشان ستم می کردند (۵۷)	- بازخوانی عنایت خداوند به مردم
۹	وَ إِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا وَ ادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَ قُولُوا حِطَّةً نَغْفِرْ لَكُمْ خَطَايَاكُمْ وَ سَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ (بقره ۵۸)	و چون گفتیم باین شهر درآئید و از هر جای آن خواستید بفرآوانی بخورید و از این در سجده کنان درون روید و بگوئید: گناهان ما را فرو ریز تا گناهان شما را بیاموزیم و نیکوکاران را فزونی دهیم (۵۸)	- امیدافزایی به مغفرت الهی
۱۰	وَ إِذِ اسْتَسْقَى مُوسَى لِقَوْمِهِ فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانْفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَشْرِبَهُمْ كَلُوا وَ اشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ اللَّهِ وَ لَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ (بقره ۶۰)	و چون موسی برای قوم خویش آب همی خواست گفتیم عصای خود باین سنگ بزن تا دوازده چشمه از آن بشکافد که هر گروهی آبخور خویش بدانست روزی خدا را بخورید و بنوشید و در زمین به تباهکاری سر مکشید (۶۰)	- نمایش قدرت الهی
۱۱	وَ إِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَى لَنْ نَصْبِرَ عَلَى طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعَ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُثَبِّتُ الْأَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَ قَتَائِهَا وَ فُومِهَا وَ عَدْسِهَا وَ بَصْلِهَا قَالَ أَسْتَشْبِدُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَى بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ أَهْبَطُوا مَصْرًا فَإِنَّ لَكُمْ مَا سَأَلْتُمْ وَ ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذَّلَّةُ وَ الْمَسْكَنَةُ وَ بَأَوْ بَغْضَبٍ مِنَ اللَّهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَ يَقْتُلُونَ النَّبِيِّينَ بَعِيرٍ الْحَقُّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَ كَانُوا يَعْتَدُونَ (بقره ۶۱)	و چون گفتید ای موسی ما بیک خوراک نمی توانیم بسازیم پروردگار خویش را بخوان تا از آنچه زمین همی رویاند از سبزی و خیار و سیر و عدس و پیازش برای ما بیرون آورد، گفت چگونه پست تر را با بهتر عوض می کنید بشهر فرود آئید تا این چیزها که خواستید بیابید و ذلت و مسکنت بر آنان مقرر شد و بغضب خدا مبتلا شدند زیرا آیه های خدا را انکار همی کردند و پیامبران را بناروا همی کشتند زیرا نافرمان شده بودند و تعدی همی کردند (۶۱)	- بازخوانی اقدامات اشتباه مردم
۱۲	وَ إِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَ رَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَ اذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ (۶۳) ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ قُلُوبًا لَا فَضْلَ لِلَّهِ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَتُهُ لَكُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ (۶۴)	و چون از شما پیمان گرفتیم در حالی که کوه را بالای سرتان برده بودیم که آن کتابی که بشما داده ایم محکم بگیرید و مندرجات آن را بخاطر آرید شاید پرهیزکاری کنید (۶۳) بعد از آن پیمان باز هم پشت کردید و اگر کرم و رحمت خدا شامل شما نبود از زیانکاران شده بودید (۶۴)	- بازخوانی اقدامات اشتباه مردم - بیان قدرت الهی - رستگاری با حضور در مسیر حق

ردیف	آیه	ترجمه	مضمون پایه
۱۳	وَلَقَدْ عَلَّمْتُمُ الذِّينَ اعْتَدُوا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ (بقره ۶۵)	آنها را که از شما در روز شنبه تعدی کردند بدانستید که ما بایشان گفتیم: بوزینگان مطرود شوید(۶۵)	- بازخوانی اقدامات - اشتباه مردم
۱۴	وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبَحُوا بَقَرَةً قَالُوا أَتَتَّخِذُنَا هُزُوعًا قَالَ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ (۶۷) قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا فَارِضَ وَلَا بَكْرٌ عَوَانَ بَيْنَ ذَلِكِ فَافْعَلُوا مَا تَأْمُرُونَ (۶۸) قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا لُونِهَا قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَاءُ فَاقِعٌ لَوْنُهَا تَسُرُّ النَّاظِرِينَ (۶۹) قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ إِنَّ الْبَقَرَ تَشَابَهَ عَلَيْنَا وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ لَمُهْتَدُونَ (۷۰) قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا ذَلُولَ تُبِيرُ الْأَرْضَ وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ مُسَلِّمَةٌ لَا نَسِيَةَ فِيهَا قَالُوا الْآنَ جِئْتُ بِالْحَقِّ فَذَبْخوها و ما كادوا يفعلون(۷۱بقره)	و چون موسی بقوم خویش گفت: خدا بشما فرمان میدهد که گاوی را سر ببرید گفتند مگر ما را ریشخند می کنی؟ گفت از نادان بودن بخدا پناه می برم(۶۷) گفتند: برای ما پروردگار خویش بخوان تا بما روشن کند گاو چگونه گاوی است گفت: خدا گوید گاویست نه سالخورده و نه خردسال بلکه میانه این دو حال پس آنچه را فرمان یافته اید کار بندید(۶۸) گفتند: برای ما پروردگار خویش را بخوان تا بما روشن کند گاو چگونه گاوی باشد که گاوان چنین بما مشتبه شده اند و اگر خدا بخواهد هدایت شویم(۷۰) گفت: خدا گوید که آن گاویست نه رام که زمین شخم زند و کشت آب دهد بلکه از کار بر کنار است و نشاندار نیست گفتند حالا حق مطلب را گفتی پس گاو را سر بریدند در حالی که هنوز میخواستند نکنند(۷۱) البقرة تشابهت علینا، آن گاو مخصوص که باید بوسیله زدن دم آن بکشته بنی اسرائیل او را زنده کنی؛ برای ما مشتبه شده، گانه خواسته اند بگویند: همه گاوها که خاصیت مرده زنده کردن ندارند، و این خاصیت مال یک گاو مشخص است، که این مقدار بیان تو آن گاو را مشخص نکرد. و خلاصه تاثیر نامبرده را از گاو دانسته اند، نه از خدا، با اینکه تاثیر همه از خدای سبحان است، نه از گاو معین، و خدای تعالی هم نفرموده بود: که گاو معینی را بکشید، بلکه بطور مطلق فرموده بود: یک گاو بکشید، و بنی اسرائیل میتوانستند، از این اطلاق کلام خدا استفاده نموده، یک گاو بکشند.(تفسیر)	- بیان ویژگی های بنی اسرائیل - بازخوانی اقدامات - اشتباه مردم
۱۵	فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بِغَضَبِهَا كَذَلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَى وَ يُرِيكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ(۷۳بقره)	گفتیم پاره ای از گاو را بکشته بزیند خدا مردگان را چنین زنده می کند و نشانه های قدرت خویش بشما می نماید شاید تعقل کنید(۷۳)	- بیان قدرت الهی
۱۶	وَ لَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ وَ كَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الذِّينِ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ(بقره ۸۹)	و چون کتابی از نزد خدا بیامدشان، کتابی که کتاب آسمانیشان را تصدیق میکرد، و قبلا هم علیه کفار آرزوی آمدنش می کردند تکذیبش کردند آری بعد از آمدن کتابی که آن را می شناختند بدان کفر ورزیدند پس لعنت خدا بر کافران(۸۹)	- بیان ویژگی های بنی اسرائیل - بازخوانی اقدامات - اشتباه مردم

ردیف	آیه	ترجمه	مضمون پایه
۱۷	بِسْمَا اَشْتَرُوا بِهٖ اَنْفُسَهُمْ اَنْ يَّكْفُرُوا بِمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ بَغْيًا اَنْ يَنْزَلَ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ عَلٰى مَنْ يَّشَاءُ مِنْ عِبَادِهٖ قَبَا وَّ بَغْضٍ عَلٰى غَضَبٍ وَّ لِّلْكَافِرِيْنَ عَذَابٌ مُّبِيْنٌ (بقره ۹۰)	راستی خود را با بد چیزی معامله کردند خود را دادند و در مقابل این را گرفتند که از در حسد بآنچه خدا نازل کرده کفر بورزند، که چرا خدا از فضل خود بر هر کس از بندگانش بخواهد نازل می‌کند؟ در نتیجه از آن آرزو و ساعت‌شماری که نسبت به آمدن قرآن داشتند برگشتند و خشمی بالای خشم دیگرشان شد تازه این نتیجه دنیایی کفر است و کافران عذابی خوار کننده دارند(۹۰)	- اشاره مجدد به لجوج بودن مردم - بیان اشتباه مردم و تشدید جهالت آن‌ها به خاطر لجاجت - بیان ویژگی حسد در بنی اسرائیل
۱۸	وَ اِذَا قِيْلَ لَهُمْ اٰمِنُوْا بِمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ قَالُوْا نُوْمِنُ بِمَا اَنْزَلَ عَلَيْنَا وَ يَكْفُرُوْنَ بِمَا وَّرَاةَ وَ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَهُمْ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُوْنَ اَنْبِيَاءَ اللّٰهِ مِنْ قَبْلِ اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ (بقره ۹۱)	و چون بایشان گفته شود بآنچه خدا نازل کرده ایمان بیاورید گویند ما بآنچه بر خودمان نازل شده ایمان داریم و بغیر آن کفر می‌ورزند با اینکه غیر آن، هم حق است و هم تصدیق کننده کتاب است بگو اگر بآنچه بر خودتان نازل شده ایمان داشتید پس چرا انبیاء خدا را کشتید؟(۹۱)	- بیان تناقضات ذهنی مردم و نشان دادن ضعف استدلالی آنها
۱۹	يَسْئَلُكَ اَهْلُ الْكِتَابِ اَنْ تَنْزِلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِّنَ السَّمَاءِ فَقَدْ سَأَلُوْا مُوسٰى اَكْبَرَ مِنْ ذٰلِكَ فَقَالُوْا اَرِنَا اللّٰهَ جَهْرَةً فَآخَذْتَهُمُ الصَّاعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ ثُمَّ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنٰتُ فَعَفَوْنَا عَنْ ذٰلِكَ وَ اَتَيْنَا مُوسٰى سُلْطٰنًا مِّبْيَا (۱۵۳) وَ رَفَعْنَا فَوْقَهُمُ الطُّوْرَ مِثْقَالِحَةٍ وَ قُلْنَا لَهُمْ ادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَ قُلْنَا لَهُمْ لَا تَعْدُوا فِى السَّبْتِ وَ اَخَذْنَا مِنْهُم مِّثْقَالَ غَيْظًا (۱۵۴) فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِّثْقَالَهُمْ وَ كَفَرِهِمْ بِآيٰتِ اللّٰهِ وَ قَتْلِهِمُ الْاَنْبِيَاءِ بَغِيْرَ حَقٍّ وَ قَوْلِهِمْ قُلُوْبُنَا غُلْفٌ بَلْ طَبَعَ اللّٰهُ عَلَيْنَا بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُوْنَ اِلَّا قَلِيْلًا (نساء ۱۵۵)	اهل کتاب پیشنهاد می‌کنند که کتابی از آسمان بر آنان نازل کنی، از موسی بزرگتر از این را خواستند، بدو گفتند: خدا را آشکارا به ما نشان ده که صاعقه آنان را به خاطر ظلمشان بگیرد، با این حال باز ایمان نیاورده، بعد از آن همه معجزه، گوساله را خدای خود گرفتند و ما از این ظلمشان نیز درگذشتیم و به موسی دلیلی قاطع و روشن دادیم(۱۵۳)	- بازخوانی اقدامات اشتباه مردم
		و به مقتضای پیمانی که داده بودند کوه طور را بر بالای آنان بلند کردیم و به آنان گفتیم از این دروازه سجده‌کنان داخل شوید و نیز دستورشان دادیم که فرمان مربوط به شنبه را تمرد مکنید و از آنان پیمانی سخت گرفتیم(۱۵۴)	
		ولی با همه این احوال به سزای پیمان شکنی و کفر به آیه‌های خدا و به ناحق کشتن پیامبران از نعمت دین حق محروم شدند آنها بهانه آوردند که دل‌های ما نمی‌تواند دعوت اسلام را بفهمد، غافل از اینکه خدا بر دل‌هاشان مهر زده بود و در نتیجه جز اندکی ایمان نیاوردند(۱۵۵)	

ردیف	آیه	ترجمه	مضمون پایه
۲۰	وَ إِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَعَلَ فِيكُمْ أَنْبِيَاءَ وَ جَعَلَكُمْ مُلُوكًا وَ آتَاكُمْ مَا لَمْ يُؤْتِ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ (مانده ۲۰)	و تو ای رسول بیاد آر آن زمانی را که موسی به قوم خود گفت: ای مردم بیاد آرید این نعمت را که خدا به شما ارزانی داشت که انبیایی در میان شما قرار دارد و شما را، پس از سالها و قرن‌ها بردگی فرعون، آزاد و مالک سرنوشت خود کرد و از عنایات و الطاف خود به شما بهره‌هایی داد که به احدی از اهل زمان نداد (۲۰)	- بیان عنایت‌الهی به مردم - بیان مشکلات و مصایب مردم در آن دوران
۲۱	يَا قَوْمِ ادْخُلُوا الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّتِي كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَ لَا تَرْتَدُوا عَلَى أَذْيَارِكُمْ فَتَقْلِبُوا خَاسِرِينَ (۲۱) قَالُوا يَا مُوسَى إِنِ فِيهَا قَوْمًا جَبَّارِينَ وَ إِنَّا لَنَنذُرُهَا حَتَّى يَخْرُجُوا مِنْهَا فَإِن يَخْرُجُوا مِنْهَا فَإِنَّا دَاخِلُونَ (۲۲) قَالَ رَجُلَانِ مِنَ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمَا ادْخُلُوا عَلَيْهِمُ الْبَابَ فَإِذَا دَخَلْتُمُوهُ فَانْكَبْ عَلَى بَؤُنِ وَ عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلُوا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ (۲۳ مانده)	ای قوم بنی اسرائیل به این سرزمین مقدس که خدا برایتان مقدر کرده درآئید و از دین خود بر نگردید که اگر بر گردید به خسران افتاده‌اید (۲۱) بنی اسرائیل گفتند: ای موسی در آنجا مردمی نیرومند و دارای سطوت هست، و ما هرگز بدانجا در نیائیم مگر بعد از آنکه آن مردم از آنجا خارج شوند، اگر خارج شدند البته ما داخل خواهیم شد (۲۲) دو نفر از میان جمعیتی که ترس خدا در دل داشتند و خدا به آن دو موهبتی کرده، روی به مردم کرده و گفتند: از مرز این سرزمین داخل شوید، و مطمئن باشید که همین که از مرز گذشتید شما غالب خواهید شد، و اگر برآستی ایمان دارید توکل و تکیه به خدا کنید (۲۳)	- بازخوانی اقدامات اشتباه مردم
۲۲	قَالُوا يَا مُوسَى إِنَّا لَنَنذُرُهَا أُنْدًا مَا دَامُوا فِيهَا فَاهْبُتْ أَنتَ وَ رَبِّكَ فَاتَّقَا إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ (مانده ۲۴)	مجددا گفتند ای موسی تا آن مردم در آن سرزمین هستند ابد ما داخل آن سرزمین نخواهیم شد، و اگر چاره‌ای جز گرفتن آن سرزمین نیست تو خودت با پروردگارت بروید و با آنان جنگ بکنید ما همین جا نشسته‌ایم (۲۴)	- عدم حرکت در مسیر الهی و مبارزه برای آن
۲۳	ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ مُوسَى بِآيَاتِنَا إِلَى فِرْعَوْنَ وَ مَلَأَهُ قُلُوبَهُمْ بِهَا فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ (۱۰۳ اعراف)	از پس آنها موسی را با آیه‌های خویش بسوی فرعون و بزرگان او فرستادیم که در باره آن ستم کردند، بنگر سرانجام تبهکاران چسان بود (۱۰۳)	- اشاره به لزوم منطقی و استدلال برای دعوت
۲۴	قَالَ إِن كُنْتَ جئتَ بِآيَةٍ فَآتِ بِهَا إِن كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ (۱۰۶) فَأَلْفَى عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثَمْبَانٌ مُّبِينٌ (۱۰۷) وَ نَزَعَ يَدَهُ فَإِذَا هِيَ بَيْضَاءُ لِلنَّاطِرِينَ (۱۰۸) قَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ إِنَّ هَذَا لَسَاحِرٌ عَلِيمٌ (اعراف ۱۰۹)	گفت اگر راست می‌گویی معجزه‌ای آورده‌ای آن را بیار (۱۰۶) پس عصای خویش بیفکند که در دم ازدهایی بزرگ شد (۱۰۷) و دست خویش برون آورد که در دید بینندگان سفید می‌نمود (۱۰۸) بزرگان قوم فرعون گفتند: راستی این جادوگری ماهر است (۱۰۹)	- بیان قدرت‌الهی

ردیف	آیه	ترجمه	مضمون پایه
۲۵	يُرِيدُ أَنْ يَمُرَّ بِكُمْ مِنَ الْأَرْضِ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ (۱۱۰) قَالُوا أَرْجِهْ وَ أَخَاهُ وَ أَرْسَلْ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ (۱۱۱) يَا تُوَكُّلُ بَلْ سَاحِرٌ عَلِيمٌ (۱۱۲) وَ جَاءَ السَّحَرَةُ فِرْعَوْنَ قَالُوا إِنَّ لَنَا لَأَجْرًا إِن كُنَّا نُحْنُ الْغَالِبِينَ (۱۱۳) قَالَ نَعَمْ وَإِنَّكُمْ لَمِنَ الْمُقْرَبِينَ (۱۱۴) (اعراف)	که می‌خواهد شما را از سرزمینتان بیرون کند، اکنون چه رأی می‌دهید (۱۱۰) گفتند او و برادرش را نگهدار و مامورین جمع‌آوری به شهرها فرست (۱۱۱) تا همه جادوگران ماهر را پیش تو آرند (۱۱۲) جادوگران نزد فرعون آمدند و گفتند اگر ما غالب شدیم آیا مزدی خواهیم داشت؟ (۱۱۳) گفت آری شما از مقربان خواهید بود (۱۱۴)	- تبیین برنامه دشمن
۲۶	قَالَ الْفَوْأُ فَلَمَّا الْفَوْأُ سَحَرُوا أَعْيَنَ النَّاسُ وَ اسْتَرْهَبُوهُمْ وَ جَاءُوا بِسِحْرِ عَزِيزٍ (۱۱۶) وَ أُوحِيَ إِلَى مُوسَى أَنْ أَلْقِ عَصَاكَ فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ (۱۱۷) فَوَقَعَ الْحَقُّ وَ بَطَلَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (۱۱۸) فَغَلَبُوا هَنَالِكَ وَ انْقَلَبُوا صَاغِرِينَ (۱۱۹) وَ أَلْقَى السَّحَرَةُ سَاجِدِينَ (اعراف ۱۲۰)	گفت نخست شما بیفکنید، چون ابزار جادوی خود بیفکنند دیدگان مردم را مسحور کردند و به رعیشان انداختند و جادویی بزرگ آوردند (۱۱۶) به موسی وحی کردیم که عصای خویش بیفکن، و همان دم چیزهایی را که ساخته بودند بلعید (۱۱۷) و حق آشکار شد و آنچه کرده بودند بیهوده گشت (۱۱۸) در آنجا مغلوب شدند و خفت‌زده بازگشتند (۱۱۹) و جادوگران سجده‌کنان خاکسار شدند (۱۲۰)	- نمایش قدرت الهی به مردم
۲۷	وَ جَاوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَائِيلَ الْبَحْرَ فَأَتَوْا عَلَى قَوْمٍ يَعْكُفُونَ عَلَى أَصْنَامِهِمْ لَهُمْ قَالُوا يَا مُوسَى اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ (۱۳۸) (اعراف)	و پسران اسرائیل را از دریا گذرانیدیم و بر قومی گذشتند که بت‌های خویش را پرستش می‌کردند، گفتند ای موسی برای ما نیز خدایی بساز، چنان که ایشان خدایانی دارند، گفت شما گروهی جهالت پیشه‌اید (۱۳۸)	- نمایش نفاق بنی اسرائیل و انکار خدا بعد از رهایی
۲۸	إِنَّ هَؤُلَاءِ مَتَّبِعُوا مَا هُمْ فِيهِ وَ بَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (۱۳۹) (اعراف)	روش این گروه نابود شدنی است، و اعمالی که می‌کرده‌اند باطل است (۱۳۹)	- تبیین نابودی قوم به خاطر اعمال خودشان
۲۹	قَالَ أَعْبُدُوا اللَّهَ الَّذِي يَخْلُقُ الْبَشَرَ مِثْلَ الْفُلُوكِ الْمَسْكُورِ الْعَالَمِينَ (۱۴۰) وَ إِذْ أَنْجَيْنَاكُمْ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسْؤُمُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ يَقْتُلُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَ يَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ وَ فِي ذَلِكُمْ بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ (اعراف ۱۴۱)	گفت چگونه برای شما غیر از خدای یکتا که بر اهل زمانه برتریتان داده است خدایی بجویم (۱۴۰) و چون از فرعونیان نجاتتان دادیم که شما را به سختی عذاب می‌کردند و پسرانتان را می‌کشتند و زنانتان را زنده نگه می‌داشتند و در این از پروردگارتان امتحانی بزرگ بود (۱۴۱)	- نمایش قدرت الهی - نمایش نفاق بنی اسرائیل

ردیف	آیه	ترجمه	مضمون پایه
۳۰	وَلَمَّا جَاءَ مُوسَى لِمِيقَاتِنَا وَ كَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنْظُرْ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ نَرَاكَ لَكِنَّ أَنْظُرْ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَانِي فَلَمَّا تَجَلَّى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَ خَرَّ مُوسَى صَعْقًا فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبَّتْ إِلَيْكَ وَ أَنَا أَوْلُ الْمُؤْمِنِينَ (اعراف ۱۴۳)	و چون موسی به وعده گاه ما آمد و پروردگارش با او سخن گفت، عرض کرد: پروردگارا خودت را به من بنما که ترا بنگرم، گفت: هرگز مرا نخواهی دید ولی به این کوه بنگر اگر بجای خویش برقرار ماند شاید مرا توانی دید و همین که پروردگارش بر آن کوه جلوه کرد آن را متلاشی نمود و موسی بیهوش بیفتاد و چون به خود آمد گفت: منزهی تو، سوی تو باز می گردم و من اولین مؤمن هستم(۱۴۳)	- نمایش قدرت الهی به پیامبر
۳۱	وَ اتَّخَذَ قَوْمُ مُوسَى مِنْ بَعْدِهِ مِنْ حُلِيِّهِمْ عِجَازًا جَسَدًا لَهُ خَوَارٌ أَلَمْ يَرَوْا أَنَّهُ لَا يَكْلَمُهُمْ وَ لَا يَهْدِيهِمْ سَبِيلًا اتَّخَذُوهُ وَ كَانُوا ظَالِمِينَ (اعراف ۱۴۸)	و قوم موسی پس از رفتن وی از زیورهای خویش گوساله ای، پیکری که صدای گوساله داشت بساختند، مگر نمی دیدند که پیکر با آنها سخن نمی گوید؟ و برای هدایتشان نمی کند؟ آن را خدا گرفتند و ستم کاران بودند(۱۴۸)	- باز خوانی تاریخ اشتباهات مردم
۳۲	وَ لَمَّا رَجَعَ مُوسَى إِلَى قَوْمِهِ غَضَبَانَ اسْفًا قَالَ بَشْمَا خَلْفَتُمُونِي مِنْ بَعْدِي أ عَجَلْتُمْ أَمْرَ رَبِّكُمْ وَ أَلْقَى الْأَوْاحِ وَ أَخَذَ بِرَأْسِ أَخِيهِ يَجْرُهُ إِلَيْهِ قَالَ ابْنَ أُمَّ إِنَّ الْقَوْمَ اسْتَضَعَفُونِي وَ كَادُوا يَقْتُلُونِي فَلَا تَشْمِتْ بِي الْأَعْدَاءُ وَ لَا تَجْعَلَنِي مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ (۱۵۰اعراف)	و چون موسی خشمناک و اندوهگین به سوی قوم بازگشت، گفت: پس از من چه بد نیابت کردید چرا از فرمان پروردگارتان پیشتر رفتید، و لوحها را بینداخت، و سر برادر خویش گرفته بخود می کشید که گفت: پسر مادرم این گروه زبونم داشتند و نزدیک بود مرا بکشند شادمانی دشمنان بر من نپسند و مرا با گروه ستمکاران همسنگ مگیر(۱۵۰)	- نفاق بنی اسرائیل
۳۳	قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَ لِأَخِي وَ أَدْخُلْنَا فِي رَحْمَتِكَ وَ أَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ (۱۵۱) إِنَّ الَّذِينَ اتَّخَذُوا الْعِجَلِ سَبِيلًا لَهُمْ غَضَبٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَ ذَلَّةٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُفْتَرِينَ (۱۵۲) وَ الَّذِينَ عَمِلُوا الشَّيْئَاتِ ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِهَا وَ آمَنُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ (اعراف ۱۵۳)	کسانی که گوساله پرستیدند بزودی خشم پروردگارشان با ذلتی در زندگی این دنیا به آنها می رسد، و دروغ سازان را چنین سزا می دهیم(۱۵۲) و کسانی که کارهای بد کرده و پس از آن توبه آورده و مؤمن شده اند پروردگار تو از پی آن آمرزگار و رحیم است(۱۵۳)	- باز خوانی عنایت خداوند به مردم - عذاب الهی در برابر کفران نعمت و گناه

ردیف	آیه	ترجمه	مضمون پایه
۳۴	وَ إِذْ قِيلَ لَهُمْ اسْكُنُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ وَ كُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ وَ قُولُوا حِطَّةٌ وَ ادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا نَغْفِرْ لَكُمْ خَطِيئَاتِكُمْ سَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ (اعراف ۱۶۱)	و چون به ایشان گفته شد در این قریه جای گیرید و از هر جای آن خواستید بخورید و در دعا گوید گناهان ما فرو ریز، و از این در سجده‌کنان درون شوید تا گناهانتان بیامرزیم، و نیکوکاران را فزونی خواهیم داد (۱۶۱)	- بازخوانی عنایت خداوند به مردم
۳۵	وَ إِذْ قَالَتْ أُمَةٌ مِنْهُمْ لِمَ تَعْبُدُونَ قَوْمًا اللَّهُ مَهْلِكُهُمْ أَوْ مُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا قَالُوا مَعذِرَةٌ إلی رَبِّنَا وَ لَعَلَّهُمْ يَغْفِرُونَ (۱۶۴) فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ أَنْجَيْنَا الَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّوءِ وَ أَخَذْنَا الَّذِينَ ظَلَمُوا بِعَذَابٍ بَیِّنٍ بَمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ (اعراف ۱۶۵)	و چون گروهی از آنها گفتند برای چه گروهی را که خدا هلاکشان می‌کند یا عذاب سختشان می‌کند پند می‌دهید، گفتند: پند دادن ما عذر جویی به پیشگاه پروردگارتان است و به این امید که شاید پرهیزکاری کنند (۱۶۴) و چون چیزهایی را که بدان تذکرشان داده شده بود به غفلت سپردند کسانی را که از بدی منع می‌کردند رها کردیم، و کسانی را که ستم کرده بودند به سزای آن عصیان‌کن می‌کردند به عذابی سخت دچار کردیم (۱۶۵)	- بیان امر به معروف عده‌ای برای دوری از عذاب خدا
۳۶	ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِم مُوسَى وَ هَارُونَ إلی فِرْعَوْنَ وَ مَلَائِهِ بِآيَاتِنَا فَاسْتَكْبَرُوا وَ كَانُوا قَوْمًا مَجْرُمِينَ (۷۵) فَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا إِنَّ هَذَا لَسِحْرٌ مُبِينٌ (۷۶) قَالَ مُوسَى أَ تَقُولُونَ لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَكُمْ أ سِحْرٌ هَذَا وَ لَا يُفْلِحُ السَّاجِرُونَ (۷۷) قَالُوا أَ جِئْنَا لَتَلْفِئْنَا عَمَّا وَ جَدْنَا عَلَيْهِ إِبَاءَةً وَ تَكُونُ لَكُمْ أَلْبَابُ إیْمَانٍ (۷۸) فَبِئْسَ الْكَاذِبِينَ (۷۸) یونس	سپس (داستان موسی را از قرآن بر ایشان بخوان که) ما بعد از قوم نوح، موسی و هارون را مبعوث به نبوت نموده، به سوی فرعون و درباریانش و با معجزاتی از معجزاتمان گسیل داشتیم، ولی از پذیرفتن دعوت ما استکبار ورزیدند، چون مردمی مجرم بودند (۷۵) پس همین که حق از ناحیه ما برایشان آمد گفتند: این از آن سحرهای روشن است (۷۶) موسی گفت: آخر به چه جرأتی حق را که برایتان آمده سحر می‌خوانید؟ با اینکه می‌دانید ساحران رستگار (و پیروز) نمی‌شوند (۷۷) گفتند: مثل اینکه شما با این نقشه به سراغ ما آمده‌ای که ما را از دینی که پدران خود را بر آن دین یافته‌ایم منصرف کنی، تا در نتیجه سروری بر ما و بر سرزمین ما را بدست آورید، و چون چنین است ابدًا به شما ایمان نخواهیم آورد (۷۸)	- نمایش نگاه مادی‌گرایانه بنی اسرائیل و عدم درک فرامین الهی
۳۷	وَ أُوحِیْنَا إلی مُوسَى وَ أَخِیهِ أَنْ تَبَوَّءَا لِقَوْمِكُمَا بِمِصْرَ بُیُوتًا وَ اجْعَلُوا بُیُوتَکُمْ قِبْلَةً وَ أَقِیْمُوا الصَّلَاةَ وَ بَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ (۸۷) یونس	و ما به موسی و برادرش وحی کردیم که: در مصر برای مردمتان فکر خانه کنید و خانه‌هایتان را پهلو و مقابل یکدیگر قرار دهید، و نماز بخوانید و مؤمنین را بشارت ده (۸۷).	- آموزش مقاومت به موسی و بنی اسرائیل

ردیف	آیه	ترجمه	مضمون پایه
۳۸	و جَاوِزْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ الْبَحْرَ فَأَتَيْنَهُمْ فِرْعَوْنُ وَ جُنُودُهُ بَغْيًا وَ عَدْوًا حَتَّى إِذَا أَذْرَكَهُ الْغَرَقُ قَالَ أَمْنْتُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا الَّذِي آمَنْتُ بِهِ بَنُو إِسْرَائِيلَ وَ أَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ (۹۰) الْآنَ وَ قَدْ عَصَيْتَ قَبْلَ وَ كُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ (۹۱) فَأَلْوِمُ نَنْجِيكَ بِبَدَنِكَ لَتَكُونَ لِمَنْ خَلَقَكَ آيَةً وَ إِنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ عَن آيَاتِنَا لَغَافِلُونَ (يونس ۹۲)	(این داستان موسی را نیز از قرآن برایشان بخوان که ما) بنی اسرائیل را از دریا عبور دادیم، فرعون و لشکریانش که به انگیزه بغی و یاغی گری آنها را دنبال می کردند غرق کردیم، فرعون در آن لحظه که داشت غرق می شد گفت: ایمان آوردم به خدایی که جز او معبودی نیست، همان خدایی که بنی اسرائیل به وی ایمان آوردند، و اینک من از مسلمانانم (۹۰) (خطاب رسید) حالا ایمان آوردی؟! در حالی که قبلا نافرمانی کردی و از مفسدان بودی؟! (۹۱). اینک امروز بدنت را از آب بیرون می اندازیم، تا برای آیندگان آیت و عبرتی باشی، هر چند که بسیاری از مردم از آیت های ما غافلند (۹۲).	- بیان عدم پذیرش ایمان به خدا در هنگام ناچاری و لحظات نابودی - غفلت مردم از تفکر در مسائل
۳۹	وَ لَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَى بِآيَاتِنَا وَ سُلْطَانٍ مُّبِينٍ (هود ۹۶)	ما موسی را با معجزاتمان و با برهانی روشن فرستادیم (۹۶).	- اشاره به معجزات فراوان و دلایل عقلی
۴۰	إِلَى فِرْعَوْنَ وَ مَلَائِهِ فَاتَّبَعُوا أَمْرَ فِرْعَوْنَ وَ مَا أَمْرُ فِرْعَوْنَ بِرَشِيدٍ (۹۷) يَقْدُمُ قَوْمَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَأَوْرَدَهُمُ النَّارَ وَ بَسَّ الْوَرْدَ الْمَمْرُودَ (۹۸) وَ اتَّبَعُوا فِي هَذِهِ لَعْنَةً وَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بَسَّ الرَّقْدَ الْمَرْفُودَ (۹۹ هود)	بسوی فرعون و درباریانش ولی مردم راه و روش فرعون را پیروی کردند با اینکه روش فرعون کسی را بسوی حق هدایت نمی کرد بلکه زیر بنایش جهالت و گمراهی بود (۹۷). او در روز قیامت پیشرو قوم خود خواهد بود و آنان را بسوی لبه آتش می برد که چه بد جایگاهی است برای ورود (۹۸). (و چون روش فرعون را پیروی کردند) لعنت خدا نیز در دنیا و روز قیامت، آنان را پیروی کرده و خواهد کرد و چه بد عطایی است که داده شدند (۹۹)	- حمایت مردم از فرعون در عین ناحق بودن - عذاب فرعون همراه با قوم خود
۴۱	وَ إِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ أَنْجَاكُمْ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ وَ يُدْبِحُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَ يَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ وَ فِي ذَلِكُمْ بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٍ (ابراهيم ۶)	و به یاد بیاور آن زمانی را که - موسی به قوم خود گفت نعمت های خدا را بر خود به یاد آورید، زمانی که (گروهی از) فرعونیان به سختی عذابتان می کردند و پسرانتان را سر می بریدند و زنانتان را (برای خدمتکاری) زنده نگه می داشتند، نجاتتان داد و در اینها از جانب پروردگارتان آزمایش بزرگی بود (۶).	- بازخوانی مشکلات و مصایب بنی اسرائیل - بیان نعمات الهی
۴۲	وَ إِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِن شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَ لَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ (ابراهيم ۷)	- و به یاد بیاورید آن زمانی را که - پروردگارتان اعلام کرد که اگر سپاسگزاری کنید، حتما افزونتان دهم و اگر کفران کنید، عذاب من بسیار سخت است (۷)	- بیان یکی از قاعده ها و الطاف الهی

ردیف	آیه	ترجمه	مضمون پایه
۴۳	وَ قَالَ مُوسَىٰ إِنَّ تَكْفُرًا أَنتُمْ وَ مِنِ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا فَإِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ حَمِيدٌ (۸) أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبُؤُا الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ قَوْمِ نُوحٍ وَ عَادٍ وَ ثَمُودٍ وَ الَّذِينَ مِن بَعْدِهِمْ لَا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا اللَّهُ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَرَدُّوا أَيْدِيَهُمْ فِي أَفْوَاهِهِمْ وَ قَالُوا إِنَّا كَفَرْنَا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ وَ إِنَّا لَفِي شَكٍّ مِّمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ مُرِيبٍ (۹) ابراهیم	موسی (به بنی اسرائیل) گفت: اگر شما و هر که در زمین هست همگی کافر شوید، خدا بی نیاز و ستوده است (۸) مگر خبر کسانی که پیش از شما بوده‌اند از قوم نوح و عاد و ثمود و کسانی که پس از آنها بوده‌اند به شما نرسیده؟ که جز خدای روشن بسویشان آمدند و آنها دستهایشان را (از حیرت) به دهان‌هایشان بردند و گفتند: ما آئینی را که به ابلاغ آن فرستاده شده‌اید منکریم و درباره آن چیزهایی که ما را به آنها می‌خوانید به سختی در شک هستیم (۹)	- عدم وابستگی خدا به مردم و ایمان آنها
۴۴	وَ مَا لَنَا أَلَّا نَتَّوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ وَ قَدْ هَدَانَا سُبُلَنَا وَ لَنَصْبِرَنَّ عَلَىٰ مَا آذَيْتُمُونَا وَ عَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ (۱۲) وَ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّكُمْ مِّنْ أَرْضِنَا أَوْ لَنَعُوذَنَّ فِي مَلِئْنَا فَاَوْحَىٰ إِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ لَنُهْلِكَنَّ الظَّالِمِينَ (۱۳) وَ لَنَسْكُنَنَّكَمُ الْأَرْضَ مِن بَعْدِهِمْ ذَلِكُمْ لِمَن خَافَ مَقَامِي وَ خَافَ وَعِيدٌ (۱۴) ابراهیم	چرا ما به خدا توکل نکنیم، در صورتی که او ما را به راههایی که می‌رویم هدایت نمود. و ما حتما به این آزارهایی که شما به ما می‌کنید صبر خواهیم کرد، و توکل کنندگان باید به خدا توکل کنند (۱۲) کسانی که کافر بودند به پیغمبرانشان گفتند: ما قطعاً شما را از سرزمین خودمان بیرون می‌کنیم مگر اینکه به آیین ما بازگردید، در این حال پروردگارشان به آنها وحی کرد که: این ستمگران را هلاک خواهیم کرد (۱۳) و شما را بعد از ایشان در این سرزمین سکونت خواهیم داد، این موهبت مخصوص کسانی است که از عظمت من بترسند و از تهدید من بیمناک باشند (۱۴)	- لزوم صبر و توکل بر خدا در مسیر حق - بیان قدرت الهی و کمک به صبر کنندگان
۴۵	وَ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَ جَعَلْنَاهُ هُدًى لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ أَلَّا يَتَّخِذُوا مِن دُونِي وَكِيلاً (۱۲) اسرا	و به موسی کتاب تورات را فرستادیم و آن را وسیله هدایت بنی اسرائیل قرار دادیم تا غیر من که خدای عالمم هیچکس را حافظ و نگهبان فرا نگیرند (۲)	- هدایت در گرو توجه به کتاب الهی
۴۶	ذُرِّيَّةً مِّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا (۳) اسرا	ای فرزندان کسانی که با نوح (بر کشتی) سوار کردیم، او بنده شکرگزاری بود (۳)	- در رودربایستی قرار دادن بنی اسرائیل که پدران شما مومن بودند
۴۷	وَ قَضَيْنَا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الْكِتَابِ لَتُفْسِدُنَّ فِي الْأَرْضِ مَرَّتَيْنِ وَ تَتَلَوَّنَّ عَلُودًا كَيْبَرًا (۱۴) اسرا	و در کتاب تورات یا در لوح محفوظ و کتاب تکوین الهی خبر دادیم و چنین مقدر کردیم که شما بنی اسرائیل دو بار حتما در زمین فساد و خونریزی می‌کنید و تسلط و سرکشی سخت و ظالمانه می‌یابید (یک بار بقتل شعیا و مخالفت آرمیا و بار دیگر بقتل زکریا و یحیی مبادرت می‌ورزند) (۴)	- اشاره به فسادهای بنی اسرائیل و ویژگی‌های آنها

ردیف	آیه	ترجمه	مضمون پایه
۴۸	وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى تِسْعَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ فَمَسَّئَلُ بَنِي إِسْرَائِيلَ إِذْ جَاءَهُمْ فَقَالَ لَهُ فِرْعَوْنُ إِنِّي لَأَظُنُّكَ يَا مُوسَى مَسْحُورًا (اسرا ۱۰۱)	و هر آینه به تحقیق، موسی را نه معجزه آشکار دادیم. پس از بنی اسرائیل پیرس، آن دم که موسی ترجمه المیزان، ج ۱۳، ص: ۳۰۱ بیامدشان و فرعون بدو گفت: ای موسی من تو را جادو شده می‌پندارم (۱۰۱)	- بیان قدرت الهی در معجزات موسی - نفهمیدن معجزات الهی توسط مردم و تعبیر به سحر
۴۹	يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ قَدْ أَنْجَيْنَاكُمْ مِنَ عَدُوِّكُمْ وَوَعَدْنَاكُمْ جَانِبَ الطُّورِ الْأَيْمَنِ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكُمْ الْمَنَّانَ وَالسَّلْوَى (۸۰) كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَلَا تَطغَوْا فِيهِ فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبِي وَ مَنْ يَحِلَّ عَلَيْهِ غَضَبِي فَقَدْ هَوِيَ (۸۱) وَ إِنِّي لَعَفَّارٌ لِمَنْ تَابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى (طه ۸۲)	ای بنی اسرائیل! همانا ما شما را از دشمنان نجات دادیم و طرف راست طور را با شما و وعده‌گاه کردیم، و من و سلوی برای شما فرود آوردیم (۸۰) از چیزهای پاکیزه که روزیتان کرده‌ایم بخورید و در مورد آن طغیان مکنید که غضب من به شما می‌رسد و به هر کس که غضب من برسد سقوط کرده است (۸۱) و من آمرزگار همه آن کسانی که توبه آورده و کار شایسته کرده و بر هدایت استوار بوده‌اند (۸۲)	- بیان نعمات ویژه الهی مخصوص توبه‌کنندگان و مومنین (منت‌های خدا بر بنی اسرائیل)
۵۰	مَا أَعْجَلَكُ عَنْ قَوْمِكَ يَا مُوسَى (۸۳) قَالَ هُمْ أَوْلَاءُ عَلَىٰ أُثْرِي وَ عَجَلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضَىٰ (۸۴) قَالَ فَإِنَّا قَدْ فَتَنَّا قَوْمَكَ مِنَ بَعْدِكَ وَ اضْلَمْتُمْ السَّامِرِيُّ (۸۵) فَرَجَعَ مُوسَى إِلَىٰ قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا قَالَ يَا قَوْمِ أَلَيْمَ يَعْدِلُمْ رَبُّكُمْ وَ عَدَا حَسَنًا أَ فَطَالَ عَلَيْكُمْ الْعَهْدُ أَمْ أَرَدْتُمْ أَنْ يَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبُ مَنْ رَبُّكُمْ فَأَخْلَفْتُمْ مَوْعِدِي (۸۶) قَالُوا مَا أَخْلَفْنَا مَوْعِدَكَ بِمَلَكِنَا وَ لَكِنَّا حَمَلْنَا أُوزَارًا مِنْ رَبِّنَا الْقَوْمُ فَقَدْ فَتَنَاهَا فَكَذَلِكَ أَلْقَى السَّامِرِيُّ (۸۷) فَأَخْرَجَ لَهُمْ عِجْلًا جَسَدًا لَهُ خُورٌ فَقَالُوا هَذَا إِلَهُكُمْ وَ إِلَهُ مُوسَى فَنَسِيَ (۸۸) أَ فَلَا يَرَوْنَ أَنَّ يُرْجَعُ إِلَيْهِمْ قَوْلًا وَ لَا يَمْلِكُ لَهُمْ ضَرًّا وَ لَا نَفْعًا (۸۹) وَ لَقَدْ قَالَ لَهُمْ هَارُونُ مِنْ قَبْلِ يَا قَوْمِ إِنَّمَا فُتِنْتُمْ بِهِ وَ إِنَّ رَبَّكُمْ الرَّحْمَنُ فَاتَّبِعُونِي وَ أَطِيعُوا أَمْرِي (۹۰) قَالُوا لَنْ نَبْرَحَ عَلَيْهِ عَاكِفِينَ حَتَّى يُرْجَعَ إِلَيْنَا مُوسَى (طه ۹۱)	و من آمرزگار همه آن کسانی که توبه آورده و کار شایسته کرده و بر هدایت استوار بوده‌اند (۸۲) ای موسی! برای چه با شتاب از قوم خود جلو افتادی؟ (۸۳) عرض کرد: اینک آنها دنبال منند و من که به شتاب آدمم بدین جهت بود که تو ای پروردگار خوشنود شوی (۸۴) فرمود: ما از بی تو قومت را امتحان کردیم و سامری گمراهشان کرد (۸۵) موسی خشمگین و اندوهگین سوی قوم خود بازگشت و گفت: ای قوم! مگر پروردگارتان شما را وعده نیکو نداده بود آیا این مدت به نظرتان طولانی نمود، یا خواستید غضب خدا شما را بگیرد که از وعده من تخلف کردید؟ (۸۶) گفتند: ما به اراده خویش از وعده تو تخلف نکرده‌ایم اما محموله‌هایی از زیور فرعونیان با خود برداشته بودیم که در آتش افکندیم و همچنین سامری نیز بیفکند (۸۷) و برای آنها مجسمه گوساله‌ای را ساخت که صدای گوساله داشت گفت: این خدای شما و خدای موسی است، و ایمان را رها کرد (۸۸) آیا نمی‌دیدند که گوساله سخنی به آنها باز نمی‌گوید و برای ایشان سود و زبانی ندارد؟ (۸۹) هارون از پیش به آنها گفته بود: ای قوم! گوساله پرستی فریبتان داده است، پروردگارتان فقط خدای رحمان است، مرا پیروی کنید و مطیع فرمانم شوید (۹۰) گفتند: ما هم چنان او را عبادت می‌کنیم تا موسی به نزد ما برگردد (۹۱)	- بازخوانی دلایل بنی اسرائیل برای سرپیچی از خداوند

ردیف	آیه	ترجمه	مضمون پایه
۵۱	قَالَ يَا هَٰرُونَ مَا مَنَعَكَ إِذْ رَأَيْتَهُمْ ضَلُّوا (۹۲) أَلَا تَتَّبِعُنِ أَفْعَصَيْتَ أَمْرِي (۹۳) قَالَ يَا بَنِي آدَمُ لَا تَأْخُذْ بِلِحْيَتِي وَلَا بِرَأْسِي إِنِّي خَشِيتُ أَنْ تَقُولَ فَرَّقْتَ بَيْنَ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَ لَمْ تَرْقُبْ قَوْلِي (طه ۹۴)	گفت: ای هارون وقتی دیدی که ایشان گمراه شدند مانع تو چه بود؟ (۹۲) که از من متابعت کنی؟ چرا فرمان مرا عصیان کردی؟ (۹۳) گفت: ای پسر مادرم! ریش و سر مرا مگیر، من بیم داشتم بگویی میان پسران اسرائیل تفرقه انداختی و رعایت گفتار من نکردی (۹۴)	- تبیین چرایی سکوت امام در برابر انحراف مردم
۵۲	وَلَقَدْ مَنَّا عَلَىٰ مُوسَىٰ وَ هَارُونَ (۱۱۴) وَ نَجَّيْنَاهُمَا وَ قَوْمَهُمَا مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ (۱۱۵) وَ نَصَرْنَاهُمْ فَمَا كَانُوا هُمُ الْغَالِبِينَ (۱۱۶) وَ آتَيْنَاهُمَا الْكِتَابَ الْمُسْتَبِينَ (صافات ۱۱۷)	و همانا ما بر موسی و هارون منت نهادیم (۱۱۴) و آن دو و قوم آن دو را از اندوهی عظیم رهایی بخشیدیم (۱۱۵) و نصرتشان دادیم در نتیجه آنان غالب آمدند (۱۱۶) و کتابی رازگشا به آن دو دادیم (۱۱۷)	- لطف الهی و کمک به بنی اسرائیل
۵۳	و هَدَيْنَاهُمَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ (۱۱۸) وَ تَرَكْنَا عَلَيْهِمَا فِي الْآخِرِينَ (۱۱۹) سَلَامٌ عَلَىٰ مُوسَىٰ وَ هَارُونَ (صافات ۱۲۰)	و آن دو را به صراط مستقیم راهنمایی نمودیم (۱۱۸) و آثار و برکات و نام نیکشان را برای آیندگان حفظ کردیم (۱۱۹) سلام بر موسی و هارون (۱۲۰)	- بزرگ کردن و ارج نهادن به موسی و هارون
۵۴	لَمَّا جَاءَهُمْ بَايَاتُنَا إِذَا هُمْ مِنْهَا يَضْحَكُونَ (۴۷ زخرف)	پس از آن همین که آیات ما را به ایشان نمود، ناگهان از آن معجزات به خنده درآمدند (۴۷)	- بیان ویژگی کفار
۵۵	وَ قَالُوا يَا أَيُّهَا السَّاجِرُ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهَدَ عِنْدَكَ إِنَّا لَمُهْتَدُونَ (۴۹) فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمْ الْعَذَابَ إِذَا هُمْ يَنْكُتُونَ (۵۰ زخرف)	و گفتند: هان ای جادوگر! پروردگار خود را برایمان بخوان، بخاطر آن عهده‌ی که به تو داده (که اگر ایمان آوریم) عذاب را از ما بردارد که ما حتما براه خواهیم آمد (۴۹) ولی همین که عذاب را از آنان برداشتیم دوباره بیمان شکستند (۵۰)	- بیان ویژگی‌های کفار
۵۶	لَوْ لَا أَلْقَىٰ عَلَيْهِ آسُورَةٌ مِنْ ذَهَبٍ أَوْ جَاءَ مَعَهُ الْمَلَائِكَةُ مُقَرَّبِينَ (۵۳) فَاسْتَخَفَّ قَوْمَهُ فَاطَاعُوهُ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ (۵۴ زخرف)	اگر او هم کسی بود چرا (مثل من به علامت سروری) دستبندی از طلا از طرف خدا ندارد، و یا (چون من که خدم و حشم دارم) ملائکه با او قرین نشدند، و بیاریش نیامدند؟ (۵۳) پس به این وسیله قوم خود را ذلیل و زبون داشت در نتیجه اطاعتش کردند چون آنها مردمی فاسق بودند (۵۴)	- تلاش برای بزرگنمایی قدرت و شکوه خود توسط فرعون - کوچک کردن قوم خود برای حکومت کردن بر آنها

جدول شماره ۲: مضامین پایه

در ادامه جدول مضامین سازمان دهنده و فراگیر و شیوه هدایت افکار عمومی توسط قرآن بر اساس جدول شماره ۱ بیان خواهد شد.

ردیف	مضامین فراگیر	مضامین سازمان دهنده	مضامین پایه	
۱	تبیین دقیق جریان اجتماعی باطل	بیان مشکلات رفتاری و اقدامات اشتباه مردم مصر	بیان مشکلات و مصایب مردم در آن دوران ۲	
			بیان اقدامات اشتباه مردم ۱۱	
			بیان ویژگی کفار ۲	
			حمایت مردم از فرعون در عین ناحق بودن	
		تبیین مشکلات اعتقادی و نظری مردم مصر	بیان تناقضات ذهنی مردم و نشان دادن ضعف استدلالی آنها	
			تبیین برنامه و تعقل دشمن	
			غفلت مردم از تفکر در مسائل	
		معرفی فرعون به عنوان رهبر باطل	تلاش برای بزرگنمایی قدرت و شکوه خود توسط فرعون و کوچک کردن قوم خود برای حکومت کردن بر آنها	
			عذاب فرعون همراه با قوم خود	
		۲	تبیین ویژگی‌های بنی اسرائیل به عنوان مردم حاضر در جبهه حق	بیان مشکلات نظری و اعتقادی بنی اسرائیل
عدم حرکت در مسیر الهی و مبارزه برای آن				
اشاره مجدد به لجوج بودن مردم				
بیان اشتباه مردم در تشدید جهالت آن‌ها به خاطر لجاجت				
بیان ویژگی حسد در بنی اسرائیل				
نمایش نفاق بنی اسرائیل و انکار خدا بعد از رهایی ۳				
نمایش نگاه مادی‌گرایانه بنی اسرائیل و عدم درک فرامین الهی ۲				
بیان مشکلات رفتاری و عملی بنی اسرائیل	بازخوانی مشکلات و مصایب بنی اسرائیل در رودربایستی قرار دادن بنی اسرائیل که پدران شما مومن بودند			
	اشاره به فسادهای بنی اسرائیل و ویژگی‌های آنها			
	بازخوانی دلایل بنی اسرائیل برای سرپیچی از خداوند			

ردیف	مضامین فراگیر	مضامین سازمان دهنده	مضامین پایه	
۳	نمایش قدرت و لطف خداوند به عنوان عامل اساسی تغییر	بیان قدرت و عظمت الهی	نجات مردم توسط خداوند از دست فرعون	
			نمایش قدرت الهی برای امید به مردم	
			بیان و نمایش قدرت الهی ۸	
			بیان قدرت الهی و کمک به صبرکنندگان	
			امید افزایی به مغفرت الهی	
			نمایش قدرت الهی به پیامبر	
			اشاره به معجزات فراوان و دلایل عقلی	
			عدم وابستگی خدا به مردم و ایمان آنها	
		بیان الطاف و عنایات الهی	بیان نعمات الهی	
			بیان یکی از قاعده‌ها و الطاف الهی	
بازخوانی عنایت خداوند به مردم ۶				
۴	شرایط حرکت در مسیر حق	رستگاری با حضور در مسیر حق	لزوم صبر و توکل بر خدا در مسیر حق	
			تبيين لزوم مقاومت به موسی و بنی اسرائیل	
			بیان امر به معروف عده‌ای برای دوری از عذاب خدا	
	ویژگی‌های مسیر حق و باطل	شرایط مسیر باطل	تبيين جرایمی که منجر به عذاب الهی در برابر کفران نعمت و گناه	بیان عدم پذیرش ایمان به خدا در هنگام ناچاری و لحظات نابودی
				عذاب الهی در برابر کفران نعمت و گناه
				تبيين جرایمی که منجر به عذاب الهی در برابر انحراف مردم
	حمایت از نبی در طی کردن مسیر حق	حمایت از نبی در طی کردن مسیر حق	بزرگ کردن و ارج نهادن به موسی و هارون	تبيين جرایمی که منجر به عذاب الهی در برابر انحراف مردم
				بزرگ کردن و ارج نهادن به موسی و هارون

جدول شماره ۳: مضامین فراگیر و سازمان دهنده

طبق جداول مضامین می‌توان چند شیوه هدایت افکار عمومی را بر اساس آیات بررسی شده مورد توجه قرار داد:

۱- **تبيين جریان باطل**: خداوند در آیات متعددی به ویژگی‌ها و اقدامات جریان باطل می‌پردازد. این نکته برای آن مهم است که تعداد زیاد مضامین موجود در این قسمت، نشان از توجه خداوند به تبيين جریان باطل دارد تا جریان حق را نسبت به آن آگاه کند. بنابراین در جریان هدایت افکار عمومی اولین گام را می‌توان معرفی جریان باطل دانست.

۲- **تبیین جریان حاضر در مسیر حق:** خداوند در این آیات ویژگی‌های مثبت و منفی بنی اسرائیل را ذکر می‌کند. هدف خداوند آن است که نقاط ضعف و قوت جامعه را بیان کرده و در راستای حل آن حرکت کند. این روش را در زمان حاضر به عنوان مثال می‌توان تبیین دقیق نقاط مثبت و منفی کشور دانست تا مشخص شود که در چه جهتی باید حرکت کرد و چه مشکلاتی را باید برطرف نمود.

۳- **تبیین عظمت الهی:** وجود متعدد این آیات نشانگر آن است که فقط شناخت جریان باطل و حق برای هدایت افکار عمومی کفایت نمی‌کند. بلکه باید در این راستا خود را در مسیر الطاف و عظمت الهی قرار داده و به آن ایمان و اعتقاد داشته باشیم تا بتوانیم در برابر جریان انحراف افکار عمومی بایستیم. می‌توان در این راستا ترویج معنویات و... را موثر دانست.

۴- **تبیین ویژگی‌های مسیر حق و باطل:** هدایت افکار عمومی علاوه بر بیان ویژگی‌های حق و باطل باید با بیان مسیرها و راه‌های منتهی به آنها، این امکان را برای عموم ایجاد کند که آنها توانایی تشخیص مسیر را بدهند و دچار اشتباه نشوند.

نتیجه‌گیری:

شبکه مضامینی که از جداول بالا بدست می‌آید چنین است:

نمودار شماره ۱: شبکه مضامین سازمان دهنده و فراگیر

مطابق این شبکه مضامین همانگونه که اشاره شد، چهار شیوه عمده جهت دهی به افکار عمومی در آیات مورد نظر عبارتند از تبیین جریان باطل، تبیین جریان مردمی حق، تبیین عظمت الهی و تبیین ویژگی های مسیر حق و باطل. هر یک از این شیوه ها خود به وسیله فعالیت های مختلفی صورت پذیرفته و به مرحله اجرا رسیده اند که در شبکه مضامین قابل مشاهده است. به عنوان مثال با تبیین در مورد شرایط حرکت در مسیر حق و باطل، تبیین ویژگی های مسیرهای حق و باطل شکل گرفته است. همچنین نکته قابل توجه آن است که شیوه های هدایت افکار عمومی در آیات منتخب از طریق تبیین حقایق و تمییز مرزها و ویژگی های حق و باطل رخ نموده است. در نتیجه می توان از آن به عنوان الگویی در جهت جهاد تبیین در عصر حاضر و در تقابل تمدنی میان اسلام و جبهه کفر بهره جست.

منابع:

۱. ازکیا، مصطفی، احمد رش، رشید، و پارتازیان، کامبیز (۱۳۹۶). روش‌های تحقیق کیفی از نظریه تا عمل (ج ۱). تهران: کیهان
۲. افتخاری، اصغر، و کاظمی، سیدمحمدصادق (۱۳۹۶). مدل اقتناع افکارعمومی در قرآن کریم؛ مورد مطالعاتی مواجهه با منافقین، پژوهش‌های راهبردی سیاست (۲۲)، سال ششم
۳. الراغب الاصفهانی، حسین بن محمد (۱۴۱۲). المفردات فی غریب القرآن (صفوان عدنان داوودی، تصحیح). بیروت: دارالشامیه
۴. بیابان‌نورد، علیرضا، و اسماعیلی‌اردکانی، علی (۱۳۹۰). تاثیر رسانه‌ها بر افکارعمومی؛ مطالعه موردی جمهوری اسلامی. مطالعات عملیات روانی (۳۱)، زمستان، ۱۶-۱۴۵
۵. بیانی، محمدنبی (۱۳۹۷). افکارعمومی، فرایند شکل‌گیری و مجاری تشکیل‌دهنده آن. در همایش بازخوانی آثار علمی و فرهنگی انقلاب اسلامی ایران، ۵۶۳۳-۵۶۱۲، قم: جامعه‌المصطفی‌العالمیه
۶. جامع‌التفاسیر نور
۷. خلیل‌بن‌احمد فراهیدی (۱۴۰۹ق)، کتاب‌العین، ج دوم، ج ۴، قم: دارالهجره
۸. رقوی، جواد (۱۴۰۲). بررسی جنگ‌شناختی و جهادتبیین در گزارش قرآنی داستان حضرت موسی علیه‌السلام و دلالت‌های آن در عصرحاضر. آرایه‌های ادبی قرآن (۲). پاییز و زمستان، ۸۹-۱۱۲
۹. شیخ‌زاده، محمد، و بنی‌اسد، رضا (۱۳۹۰). تحلیل مضمون: مفاهیم، رویکردها و کاربردها، تهران: لوگوس
۱۰. طباطبایی، سیدمحمدحسین (۱۳۷۴). المیزان فی تفسیر القرآن (سیدمحمدباقر موسوی‌همدانی، ترجمه)، قم: جامعه مدرسین حوزه علمیه قم
۱۱. عطارزاده، مجتبی (۱۳۹۹). امام سجاد(ع)؛ نماد جهادتبیین در صیانت از آرمان‌شهر نبوی(ص). تاریخ تشیع (۷). بهار، ۱۱۱-۸۹
۱۲. کیا، علی‌اصغر، و سعیدی، رحمان (۱۳۸۳)، مبانی ارتباط، تبلیغ و اقتناع، چاپ اول، تهران: موسسه روزنامه ایران
۱۳. گودرزی، غلامرضا، ذوالفقارزاده، محمدمهدی، و ابراهیمی‌کوشالی، حسین (۱۴۰۰). هدایت افکارعمومی در قرآن و منظومه‌فکری امامین انقلاب، مقالات دومین همایش ملی حکمرانی انقلاب اسلامی ۱۴. لازار، ژودیت (۱۳۸۳)، افکار عمومی (مرتضی کتبی، ترجمه)، چاپ دوم، تهران: نشر نی

References

1. Azkia, Mustafa, Ahmad Rash, Rashid, and Partazian, Kambiz (2017). *Qualitative Research Methods from Theory to Practice* (Vol. 1). Tehran: Kayhan
2. Eftekhari, Asghar, and Kazemi, Seyyed Mohammad Sadeq (2017). *The Model of Public Persuasion in the Holy Quran; Case Study of Confronting the Hypocrites*, Strategic Policy Research (22), Year 6
3. Al-Ragheb Al-Isfahani, Hossein bin Muhammad (1412). *Al-Mufradat fi Gharib Al-Quran* (Safwan Adnan Davoudi, edited). Beirut: Dar Al-Shamiyah
4. Bayaban-Nour, Ali Reza, and Esmaili Ardakan, Ali (2011). *The Impact of Media on Public Opinion; Case Study of the Islamic Republic*. Psychological Operations Studies (31). Winter, 145-160
5. Bayani, Mohammad Nabi (2018). *Public Opinion, Its Formation Process and Constituent Channels*. In the Conference on Rereading the Scientific and Cultural Works of the Islamic Revolution of Iran, 5633-5612, Qom: Jame' al-Mustafa' al-Alamiyah
6. Jame' al-Tafsir al-Nur
7. Khalil ibn Ahmad Farahidi (1409 AH), *Kitab al-Ayn*, Ch. 2, Vol. 4, Qom: Dar al-Hijrah
8. Raghavi, Javad (1402). *A Study of War Theory and Jihad al-Tab'iyah in the Quranic Report of the Story of Prophet Moses (peace be upon him) and Its Implications in the Present Age*. Literary Arrangements of the Quran (2). Autumn and Winter, 89-112
9. Sheikhzadeh, Mohammad, and Bani-Assad, Reza (1390). *Content Analysis: Concepts, Approaches and Applications*, Tehran: Logos
10. Tabataba'i, Seyyed Mohammad Hossein (1374). *Al-Mizan fi Tafsir al-Quran* (Seyyed Mohammad Bagher Mousavi Hamedani, translation), Qom: Qom Seminary Teachers Association
11. Attarzadeh, Mojtaba (2000). *Imam Sajjad (AS); Symbol of Jihad of Explanation in the Protection of the Prophetic Utopia (PBUH)*. History of Shiism (7). Bahar, 111-89
12. Kia, Ali Asghar, and Saedi, Rahman (2004), *Fundamentals of Communication, Propaganda and Persuasion*, First Edition, Tehran: Iran Newspaper Institute
13. Goodarzi, Gholam Reza, Zolfagharzadeh, Mohammad Mehdi, and Ebrahimi Koushali, Hossein (2001). *Guiding Public Opinion in the Quran and the Intellectual System of the Imams of the Revolution*, Articles of the Second National Conference on Governance of the Islamic Revolution
14. Lazar, Judith (2004), *Public Opinion* (Morteza Kotbi, translation), Second Edition, Tehran: Nay Publishing House